

УДК 811.163.2'373.23(477.74)

Георгиева С. И. (Одеса)

**ФАМИЛНАТА ИМЕННА СИСТЕМА
НА БЪЛГАРИТЕ ОТ СЕЛО ЗАРЯ (КАМЧИК)
В СВЕТЛИНАТА НА ЕЗИКОВАТА АРХЕОЛОГИЯ**

Резюме

Георгиева С. И. Система българських прізвищ села Зоря (Камчик) у дзеркалі мовної археології.

В статті аналізуються прізвища болгар села Зоря (Камчик). Представлена класифікація прізвищ за структурою та семантикою. Досліджений антропонімний матеріал показує специфіку болгарського прізвища.

Ключові слова: прізвище, етимологія, болгарські переселенські говірки, зорянська говірка.

Summary

Georgieva S. I. The Family Names System of the Village Zaria (Kamchic) in the Aspect of the Language Archeology.

In the article are analysed the surnames of the village of Zarya. The classification of surnames according to the structure and semantic is represented.

Key words: surname, etymology, Bulgarian dialects in Bessarabia, dialect of the village of Zarya.

Проучването на българските говори, представени в южните райони на Украйна, има голямо значение, тъй като те повече от два века са били изолирани от майчиния език и са запазили основните белези на българския език от началото на XIX век. Те са интересни не само със своя традиционен (речников) фонд, но и с това, че продължават да се развиват (понякога съвсем различно от книжовния език) в чуждоезикова среда.

Общоприето е, че един от основните дялове на българската ономастична наука е антропонимията, която проучва състава, произхода, значението, разпространението и честотността на българските антропоними в синхронен и диахронен аспект.

Фамилните имена се появяват през Възраждането и се развиват след Освобождението. Днешните български фамилни имена са сравнително ново явление - те се оформят главно през XIX век. Образованите от лични

имена прилагателни на -ов, -ев, -ин са много стари и отдавна се срещат редом с личните имена или самостоятелно, но те не са били същински фамилни имена, а само пояснение към личното име. Както в другите области на езика, така и по отношение на фамилните имена в предосвобожденската епоха е имало лутаница и неустановеност. От една страна увлечение по чужди образци и мода, от друга - все по-засилена тенденция да се използват говоримите домашни форми като официални фамилни имена. След Освобождението в 1878 г. почва да се затвърдява очертаната още през Възраждането система на българските фамилни имена, според която: а) най-голям брой имена окончат на -ов, -ова, -ови-, б) окончанието -ев, -ева, -еви става след ч, ш, ж, ѝ, ъ, е, и; в) окончанието -ски, -ска, което в домашна употреба е широко разпространено, става официално и е типично за Ф И образувани от топоними. Сравнително по-малък е броят на другите флексии [5: 29-30].

Фамилните имена у българите, както у други народи, се основават върху лични имена - основни или различни видове производни - или върху прозвища/пракори, които се свеждат в крайна сметка до нарицателни [5:31-32].

Известно е, че първият, който отделя внимание на имената на българските преселници, е Н. С. Державин в книгата си «Болгарские колонии в России» [1914]. Той дава кратък списък на личните (мъжки и женски) и фамилни имена на българите в някои колонии в Бесарабия, без да ги анализира.

Интересът към антропонимите на българите в Бесарабия започва да се проявява през втората четвърт на XX век. Особено активно работи в тази област ученицата на член-кореспондент на НАН на Украйна Юрий Александрович Карпенко -проф. В. А. Колесник [7; 8]. През последните години темата за имената е засегната в различни проучвания, посветени на някои български села в Украйна [8; 9]. Постигнатото е много, но е далеч от предначертаното от Вл. Георгиев. В духа на своите именити предшественици, днес българските ономасти формулират приоритетните си изследвателски цели и една от тях е създаване на база данни за исторически речник на личните и фамилни имена и за антропонимията в диаспората.

В областта на антропонимията най-значимите постижения са *Речник налични и фамилни имена* на Ст. Илчев (1969, 628 с.), *Честотно-etimологичен речник на личните имена* на Н. Ковачев (1995) и *Християнските имена у българските католици* на Л. Селимски (1999). Безспорен плюс е и създаването на *Компютърен архив картотека на личните и фамилните имена през XX век* (под ръководство на М. Ангелова-Атанасова в ЦБО при ВТУ) и наченките на подобна база данни от родови имена, пракори и прозвища [1: 7-12].

Обект на вниманието ми в настоящата статия е едно от българските села в Одеска област - село *Заря (Камчик)*. То е основано през 1830 г. [2:

14] от българи -преселници. За да запазят спомен за родината си, преселниците назовават новооснованото село *Камчик*. Има монографично описание на говора [3].

Целта на работата е да се предс тави състоянието на антропонимната система на жителите на село *Заря (Камчик)* през различни етапи от историческото му развитие, т. е. от първите колонисти на селото и до наши дни, като се разгледат фамилните имена (по-нататък ФИ) представени паралелно с родовопрзвищните имена (по-нататък РПр). Направен е опит за определяне семантиката на имената и тяхната етимология. Тъй като някои от жителите не са коренни, а са преселени от други бесарабски села, техните ФИ, въведени в работата, ще бъдат съпроводени и с населеното място, откъдето идва лицето с фамилното си име.

Фамилните и родовопрзвищните имена, които служат като корпус на настоящото изследване, са ексцерпирани от: монографията «Камчик (с. Заря Саратовского района). Страницы истории» [2003], втората част на която включва родословни дървета и просопографии, съставени въз основа на «ревизските сказки» от 1835, 1850 и 1859 г. [4: 229-230] и спомените на *старожилите* (около 15 човека); *интервютата* на местните жители и *диалектоложките* материали на авторката, която е носител на *зарянский* говор и жител на проучваното село.

Речниковата статия съдържа: ФИ в мъжки род; окончанието за женски род; населеното място, откъдето идва лицето в с. *Заря (Камчик)*; РПр имена; семантика и етимология; в каква част на България е фиксирано ФИ.

Арабаджи. П Чумлекьой 1848 г. От Пр. диал. *арабаджия* от турската форма *arabacı* 'арабаджия, колар'. Нерядко из ИзБ, Калофер [5: 51].

Аргиров, -ова. От ЛИ *Аргир* м. гр. *argiros* 'сребро'. ЮИзБ [5: 52].

Арнаутов, -ова (*Арнаудов*). РГПр *Танюйти, Етойти, Василюйти, Николчинти*) От Пр *Арнауд(а)*, тур. *arnavut* 'арнаут, албанец', прен. 'зъл, жесток човек'[6: 10]; - от *арнаути*. В Североизточна България *арнаути* наричат не само албанците, но и стари български преселници от Западна Македония. Русе, Варна, Преславско [5: 53].

Атанасов, -ова. (РПр *Костүйти, Пилчүйти*). От ЛИ *Атанас* м. гр. *A3dvcT0e* 'безсмъртен' - име на календарски светия. Доста разпространено, особено из ИзБ [5: 55].

Аргиров, -ова. (РПр *Бинкуйти*). От ЛИ *Аргир* м. от грц. *argiros* 'сребро' [6: 10].

Балмажи. П Чумлекьой 1847 г. - от тур. *булмадж* 'брашнена каша за деца', 'бял мъж'. Нерядко ИзБ [5: 51].

Богданов, -ова. От ЛИ *Богдан* (и рядко *Богдан*) 'даден от бога', отговаря на гр. *Теодосий*. Из цялата страна [5: 79].

Боев, -ева. От ЛИ *Бойо* 'да се боят болести' [6: 14].

Буюкли (*Буюклиев, Буюклийски*). (РПр *Стайчуйти, Мишкуйти; Хъдзядуйти//Хъдзидлята* П Главан 1841 г.). От диал. *буюклия* ‘мустакат, с големи мустаци’ (тур. *biyikli*). Нарядко, главно в ИзБ [5: 95].

Великов, -ова. От ЛИ *Велико, Велик*, пожелателно име: *да бъде голям велик*. ИзБ [5: 105].

Владов, -ова. (РПр *Кирчуйти, Цонюйти, Станжикуйти, Мишкуйти, Тоткуйти, Пендикуйти*). От ЛИ *Влад*, съкратено от *Владимир*. ИзБ [5: 112].

Влаев, -ева. (РПр *Шекюйти, Нануйти, Гайду йти, Улейникуйти, Манолчуйти, Ванчуйти*). По ЛИ *Влайо*, ИзБ [5: 113].

Въкрест (*Въкрест(ов)*). П ? 1835 г. Според народната етимология предците на Въкрест са били мюсюлмани, а след пристигането му в Камчик са го кръстили и обърнали в християнска вяра.

Волков, -ова. От ЛИ *Вълко*; от *вълк* - закланателно име: *да не му пакостят вълци* (понеже сам той е вълк). Доста разпространено из цялата страна [5: 119].

Волканов, -ова. От ЛИ *Выкан* м. - *Вълк(о)+ан*. Нарядко из цялата страна, Ботевградско [5: 119].

Гайдаржи. П *Делжилер* 1890 г. - От Пр *Гайдар (я)* ‘свиращ на гайда’; от професионим *гайдарджи(я)* ‘гайдар’ с турцизиран завършек [6: 20];

Ганев, -ева. От ЛИ *Ганьо*. Русе, Разград [5: 126].

Гарановский, -ская (*Горановски*). П *Тараклия* 1851 г. а) от *Горновски* > отгон, от град *Горна* (=Горна *Оряховица*). Габрово [5: 138]; б) от РИ *Горанови(овци)* <*Гаран (ов) + ски(и)* [6: 22];

Георгиев, -ева. (РПр *Кулесникуйти, Пеюйти, Стуянуйти, Купринчуйти, Тотуйти, Ябкуйти, Петринкуйти, Ванчуркуйти, Митруфануйти, Мускуйти*). От ЛИ *Георги* (и *Гьорги*), гр. Гесоруоц; ‘земделец’, име на календарски светец. Едно от най-разпространените имена в цяла страна [5: 130].

Горонов, -ова (*Горанов*). П *Тараклия* 1851. а) от ЛИ *Горан* > от *Гор(о)+ан*. Русенско, Свищовско, Плевенско, Белое латинско Ломско [5: 138].

Грозов, -ова. (РПр *Канюйти, Янкуйти, Зайчуйти, Гочуйти, Куриркуйти*). От ЛИ *Грозо*, успоредна форма на *Грозьо* с твърдо окончание. *Грозьо* - мъжка форма срещу *Гроза* [*Гроза* - защитно име: *дай е грозно името, за да не я сполети зло*], схващано и като умал. от *Гроздан* [5: 142].

Дерменжи. П *Чумлекъой* 1878 г. - От Гір *Дерменджия(та)* професионим *дерменджи(я)*, тур. *derimenci* ‘воденичар’; изпадане над в суфикса *-джи (я)* [6: 25];

Димов, -ова. П *Паркани* 1861 г. От ЛИ *Димо*, съкр. от *Димитър*. Главно СИЗБ [5: 172].

Димков, -ова. П *Купоран* 1852 г. От ЛИ *Димко*, умал. от *Димо*. Пещера [5: 172].

Димитров, -ова. П *Селиoglio* 1871.1 По ЛИ *Димитър*, говорима форма на *Димитри*. Много разпространена из цялата страна [5: 172].

Ергиев, -ева (*Георгиев*) (РПр *Генчуйти, Тянчуйти, Кочку йти*) Вж. *Георгиев*.

Желев, -ева. От ЛИ *Жельо* < *Желимир*, Желяз. ИзБ [5: 172; 6: 29].

Жечев, -ева. П *Еникъой* 1863 г. От ЛИ *Жечо*, съкр. от *Железчо*. ИзБ, типично за Шумен [5: 204].

Згуров, -ова. П *Катаржино* 1835 г. От ЛИ *Згуро*, гр. аџоџе ‘къдрав, къдрокос’. Михалкове (Девинско), Смолян, Чепеларе [5: 212].

Златов, -ова. (РПр *Славуйти, Златюйти, Велкуйти; Джигруйти* и *Русюйти* П *Чумлекъой* 1848 г.). От ЛИ *Злат*, стар, *злат* ‘златен’. Ботевград, Ботевградско [5: 214].

Иванов, -ова. (РПр *Динкуйти, Велюйти, Гилюйти; Симонкуйти* и *Тъпоуйти* П *Паркани Херсонска губ.* 1847 г.). От ЛИ *Иван*, евангелско *Isavovъ*, старобългарско *loat*, от евр. ‘бог е милостив’ или ‘божия благодат’ [5: 218].

Кирилов, -ова. От ЛИ *Кирил*, гр. *KiriA/toъ* ‘господарски’. Из цялата страна [5: 256].

Кичев, -ева. От ЛИ *Кичо*, умал. от *Кито* (**Китчо*). *Кито* - от диал. *кит* ‘китен’. Самоков, Кюстендил, Пазарджик, Бургас [5: 258].

Колев, -ева. (РПр *Волканчуйти, Кузмуйти, Трахулюйти, Штефанкуй-ти, Бинюйти*). От ЛИ *Кольо* [5: 260].

Кулинский, -ская. П *Болград* 1860 г. а) *Кула* ж., съкр. от *Никула, Никулина*. *Куленски* в. *Кулински* име от с. *Средна кула* (Русенско). На разни места от страната [5: 283]; б) от РИ *Кулини* (*Акулини*) [6: 37].

Куманов, -ова. По ЛИ *Куман*, от народността име *кумани* - от остар. *куманин* ‘мъж от племената на *кумани; половец, кипчак*’ (късен субстрат в българската народност). Силистра, Пловдив, Търновско [5: 283].

Куртов, -ова. (РПр *Пенчуйти, Кувалюйти, Златюйти, Кралюйти*). От ЛИ *Курто*, разновидност на *Курти*. *Курти* м. - от тур. *kurt* ‘вълк’. Среца се повече у цигани. Пирдоп, Свогенско. Сливенско, Ямболско, Карнобатско, Каварна, Силистра [5: 286].

Манов, -ова. От ЛИ *Мано*, съкратено от *Емануил*. На много места от страната [5: 320].

Марков, -ова. (РПр *Димчуйти*). От ЛИ *Марко*, лат. *Marcus*, име на един от четиримата евангелисти. Из цялата страна [5: 323].

Митител (*Митителов*) П *Катаржино Херсонска губ.* 1838 г. (РПр *Мителчуйти //Мителята*). От РПр *Мителя*, от рум. *mititel* ‘дребничък, мъничък’. Тутракан [5: 338].

Михов, -ова. (РПр *Монкуйти*). От ЛИ *Михо* < *Михаил*. Главно СЦБ [5: 339].

Мокан (*Моканов*). П *Тараклия* 1835 г. От диал. **моканин* ‘селяндур’ рум. *токан*. Русе, Търговище, Шумен, Варна [5: 342].

Нейков, -ова. От ЛИ *Нейко* < *Недко* с преход на *д’* в *й*. На разни места от страната [5: 357].

Ненов, -ова. От ЛИ *Нено* < съкр. от *Неделко*// *Недялко* с детско повтаряне на първата съгласна. На разни места от страната [5: 358].

Николаев, -ева. От ЛИ *Николай* м. гр. NiKÓA.<хоѐ ‘народопобедител’ - име на календарен светия, официална черковна форма срещу народната Никола [5: 360].

Николов, -ова. П Кулевча 1846 (РПр *Кузинуйти*) От ЛИ *Никола*< *Николай*. Много разпространено из цялата страна [5: 360].

Пенаки (Пенаков) П Кубанка 1840 (РПр *Гръкуф Тодаруйти*) - 1) с гр. - *аки*; от гр. яіуоіка ‘паница’. Добруджа, Варна, Котленско; 2) От ЛИ *Пена* ж. съкр. От *Петкана*, *Петрана* или др. подобно име. Из цялата страна [5: 387].

Пенов, -ова. От ЛИ *Пено* м. - успоредна форма на *Пеньо* с твърдо окончание. Белослатинско, врачанско, Горнооряховско [5: 388].

Пейчев, -ева. От ЛИ *Пейчо* м. - успоредна форма на *Пейко* с друго окончание, смята се за умалително от *Пейо*. ЮЗБ, Стара Загора, Силистра, Софийско, Елховско [5: 388].

Райчев, -ева. (РПр *Радулуйти*, *Велкуйти*, *Кънчуйти*). От ЛИ *Райчо* м. - успоредна форма на *Райко* с друго окончание. На разни места от страната [5: 419].

Ризов, -ова. От ЛИ *Ризо* м. а) съкр. от *Ха(риз)ам* [6: 53]; б) от гр. ресора ‘корен, племе, род’. Лясковец, Горна Оряховица, Кюстендил, Радомир, Велес [5: 425].

Русев, -ева. От ЛИ *Русе* м. - западна форма на *Руси*. *Руси* - от рус. ‘русокоос’. ИзБ 15: 432].

Серов, -ова. От ЛИ *Серо* м. -зай. ек. ф. на *Сяро*. *Серовото* местност в Правешка лаковица (Ботевградско) [5: 446].

Степанов, -ова. П Паркани Херсонска губ. 1847 г. От ЛИ *Степан* м. - разнов. на *Стефан*. Пловдивско, Русе, Луковит [5: 465].

Стоянов, -ова. (РПр *Ганчуйти*, *Желуйти*, *Босюйти*, *Радян Ивануй- ти*). От ЛИ *Стоян* м. < *Стой* (о) + *ан*. Най-разпространено народно име [5: 467].

Сулаков, -ова (Солаков). П Тараклия 1862 г. (РПр *Славчуйти*, *Гер- гюйти*, *Пунуйти*, *Одескуйти*, *Стайкуйти*). От Пр *Солак*(а) с редуц. *у* < *о*, от тур. *solak* ‘левак’. Плевен, Севлиево, Нова Загора, Пазарджик [6: 56; 5: 457].

Тодоров, -ова. П Тараклия ? От ЛИ *Тодор* м. гр. ©EÓSwpoѐ ‘божи дар’ - име на календарен светия. Из цялата страна [5: 486].

Тропанец (Тропанков). П Тараклия 1838 г. (РПр *Джисинджуруйти*, *Трифунуйти*, *Симонуйти*, *Ненуйти*, *Янкуйти*, *Бушанкуйти*). От Пр. *Тро- панко* ‘който много тропа’ (Пловдив) [5: 494]. - *Тропан* + *ец*. Суфикс *-ец* със значение ‘синът или внукът на...’ е характерен за руската антропоним- на система, а суфиксът *-ецъ* за украинската [11:61; 12: 22]. Възможно е

този суфикс да е бил прибавен към прозвището на руска територия (още при преселването на българите).

Узунов, -ова. П Паркани 1847 г. (РПр *Лукуйти*, *Танкуйти*, *Панкуй- ти*, *Стаматюйти*, *Станюйти*, *Павлюйти*). От Пр. *Узун*(а), тур. *uzun* ‘дълъг, висок (висок на ръст или носел висок калпак)’. На разни места от страната [5: 503].

Чикликчи. П Чумлекьой 1848 г. (РПр *Славенкуйти*, *Арабаджий- ти*). Неясна етимология. Възможно от ФИ *Чифликчи(ев)*, *к<ф* -от *чиф- ликчия* тур. *ciftlikci*. Шумен [5: 543].

Янев, -ева. (РПр *Косюйти*, *Томанчуйти*, *Бабофкуйти*, *Хъдзялуйти*). От ЛИ *Яне*, гр. *laweѐ* [6: 67; 5: 446].

Янчев, -ева. От ЛИ *Янчо*, умал. от *Яно*. Елховско Шуменско [6: 67; 5: 446].

Наблюденията върху ФИ на българите на село Заря (Камчик) дават основание да се направят следните изводи:

1. По-голямата част от ФИ (88%) са образувани от типично български етноразличителни ЛИ (от пълни форми или съкратени), наир: *Атанасов*, *Аргиров*, *Боев*, *Великов*, *Влаев*, *Волков*, *Владов*, *Ганев*, *Георгиев*, *Горо- нови*, *Грозов*, *Желев*, *Жечев*, *Златое*, *Колев*, *Манов*, *Михов*, *Серов* и др. Според численото съотношение ФИ завършващи с окончание *-ов*, *-ова* т.н. патронимични форми образувани от името на бащата, от ЛИ или негов дериват в с. Заря са 37 ФИ, окончанието *-ев*, *-ева* притежават 15 ФИ. Отантропонимичните фамилии са характерни на заряните. Много от личните имена, от които те са образувани, вече не се употребяват: *Аргир*, *Бойо*, *Влайо*, *Владо*, *Ганьо*, *Горньо*, *Грозьо*, *Серьо* и т.н.

2. Зафиксирани са две оттопонимични ФИ с окончание *-ски(й)*, *-ска(я)* - *Гарановски(й)*, *Кулински(й)*.

3. ФИ от етноними са 2 на брой - *Арнаутов* и *Куманов*.

ФИ с чуждоезиков произход в структурата, носещи чуждоезиков характер:

4. ФИ *Тропанец* с руски словообразователен модел на образуване;

5. ФИ с турска етимология, образувани по безсуфиксен път - от прозвища по професии или прякори по качества носят белега на епохата, в която са възникнали, и са доказателство, че са пренесени от България. Такива ФИ, но със суфиксално образуване, днес съществуват в прароди- ната. В с. Заря зафиксирани са 4 ФИ от прякори по качества с турска етимология - *Буюкли*, *Куртов*, *Сулаков*, *Узунов* и 6 ФИ образувани от професионими - *Арабаджи*, *Балмажи*, *Гайдаржи*, *Дерменжи*, *Чикликчи*.

6. ФИ от гръцки произход са *-Згуров* и *Пенаки*.

7. ФИ от румънски произход са две *Митител* и *Мокан*.

8. Ревизката сказка от 1835 г. фиксира ФИ *Въкрест(ов)*. Според народната етимология предците на Въкрест са били мюсюлмани, а след пристигането му в Камчик са го кръстили и обърнали в християнска вяра.

ФИ на не коренните жители на Заря, зафиксирани от 1924 г. - *Кипра, Куручи* (от с. Чумлекьой), *Крълов, Гаркуша, Стаматов, Потрибнъй, Киселее* и *Комаров* (от с. Кулевча), *Куцелена, Мурзин* (от с. Белолесие). Днес в Заря остана само ФИ *Потрибнъй* и *Киселев*.

Наличието на родовопрозвищни имена доказва становището, че в българските бесарабски села съществува в повечето случаи двойно именуване на човека, т.е. успоредно с официалната фамилия на всеки човек има и улична фамилия (РПр) - наследствено именуване, което преминава от поколение към поколение, но в официалните документи не се фиксира, функционира в речта и е известно само на близки, познати, съселяни [7:15]. Ролята на уличната фамилия изпълнява обикновено родовото прозвище и о име на пращадото, дошъл от България. Значителен е броят на родовопрозвищните имена, които са образувани от български етноразличителни имена, напр. *Костуйти, Кирчуйти, Цонюйти, Петринкуйти, Ванчуркуйти, Митруфануйти, Мускуйти, Динкуйти, Велюйти* (общо 92 на брой) с характерното членуване *-ти* (бълг. *-те*), което свидетелства за принадлежност към един род, т.е. че всички поколения (а в Заря са вече осмото поколение) са от рода на *Коста, Томан, Годар, Симон, Стамат* и др. РПр имена окончат с: фонетични варианти на окончанията *-ов, -ова, -ови* + членната морфема *-те -уй (ти)* и мекият им вариант *-уй (ти)*. Изключително малък е броят на РПр имена, образувани с окончание *-я*: *Хъдзилята* и *Мителята*. Тези форми функционират в говора заедно с членуваните форми *Хъдзялуйти, Мител'чуйти*. РПр имена са едносъставни. Зафиксирано е само два варианта на двусъставна форма *-Радян Ивануйти, Гръкуф Тодаруйти*.

Много по-малък е броят на онези РПр имена, които са образувани от прякор (*прякул [кък гу прикарват]*).

За да се идентифицира лицето в село Заря използват уличните имена-прякори. Това са различни форми на антропонимични комбинации: патроним + име (*Ивануф Гергю*), матроним + име (*Радян Иван*), иатрони-ми + матроним + име (*Станкуф Питранян Диму*) и т.н. Минималната форма съдържа два компонента, а максималната -седем-осем: *Радян Иван, Ивануф Гергюф Илиуф Ивануф Танасуф Иваноо Света* [РПр *Мител'чоо Света*].

ФИ и РПр имена на зарянци са важен езиков и исторически факт. Те свидетелстват не само за етап от развитието на фамилноименната система у българите, но и за период от българската история.

Антропонимната система на заряниците притежава *консервативността* на българските фамилни и родовопрозвищни имена независимо от функционирането им в *чуждоезикова среда*, което говори за патриархалността на българския род. Повечето от тях са отантропонимични - образувани от лични имена, основно от ЛИ на *първите колонисти*.

Литература

1. Ангелова-Атанасова М. Актуалните проблеми на българската ономастика в началото на XXI век/ Мария Ангелова-Атанасова. - Велико Търново: «Ивис», 2009. - С. 7-12. - (Състояние и проблеми на българската ономастика; т.9).
2. Атлас болгарских говоров в СССР/ [Вступительные статьи. Комментарии к картам: сост.: С. Б. Бернштейн, Е. В. Чешко, Э. И. Зеленина]. - Москва: АН СССР, 1958. -84 с.
3. Георгиева С. I. Болгарська переселенська говірка мішаного типу: стан та етапи формування: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.03 "Слов'янські мови"/ С. I. Георгиева. - Київ, 2006. -24 с.
4. Златова В. Н. Камчик (с. Заря Саратовского района). Страницы истории/ Златова В. Н., Злагов И. В., Георгиев Ф. С. - Измаил: «СМИЛ», 2003.-540 с.
5. Илчев П. Речник на личните и фамилни имена у българите/ Петър Илчев. - София: БАН, ИБЕ, 1969. -628 с.
6. Ковачев Н. Фамилни имена в окръжния град Ловеч до 1980 година / Николай Ковачев. - Велико Търново, 1999. - С. 7-68. - (Състояние и проблеми на българската ономастика; т. 4).
7. Колесник В. А. Антропонимия болгарских сел десской области Украинской ССР/ Валентина Александровна Колесник. -София, 1984. - С. 37-40. (Съпоставително езиковедие; кн. 5).
8. Колесник В. А. Евгеновка (Арса). Ономастика. Говор. Словарь / Валентина Александровна Колесник. - Одеса: Гермес, 2001. - 228 с.
9. Парзулова М. Фамилната и родовоирозвищната именна система на българите от с. Нова Ивановка / Марияна Парзулова. - Одеса, 2006. - С. 146-149. - (Одеска българистика; № 3-4).
10. Селимски Л. За 40 фамилни имена от кехая / Людвиг Селимски. - Велико Търново: «Ивис», 2009. - С. 170-180. - (Състояние и проблеми на българската ономастика; т. 9).
11. Сулова А.В. «Нестандартные» русские фамилии / А.В.Сулова, А.В.Суперанская. - Москва, 1976. - С. 59-71. - (Ономастика и норма).
12. Фаріон Д. I. Мотиваційно-номінаційний принцип в антропонімній лексикі (на матеріалі нрізвищевих назв кінця XVIII - початку XIX ст.). - Одеса, 1999. - С. 19-27. - (Записки з ономастики; в. 3).